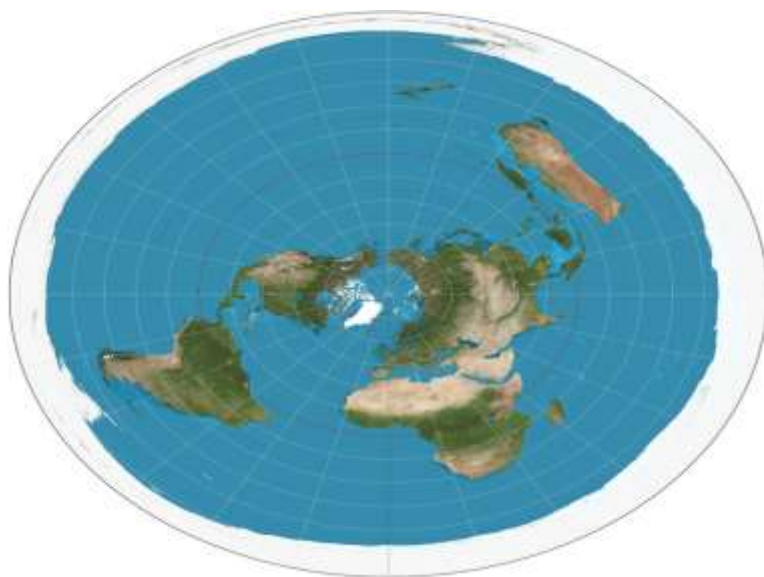

Ο Ερντογάν, η Ανατολική Μεσόγειος και η Παγκόσμια Νήσος

Γρίβας Κώστας

Είναι γεγονός ότι η τουρκική ιμπεριαλιστική ρητορική έχει κλιμακωθεί ποιοτικά τα τελευταία λίγα χρόνια. Ο Ερντογάν έχει δηλώσει ότι η χώρα του δεν δέχεται τα «*σύνορα που της επεβλήθησαν*» και «*θα πάρει ζωές*» για να την επαναφέρει στις ιστορικές της διαστάσεις! Την ίδια στιγμή στην Ελλάδα παραμένουμε εγκλωβισμένοι σε εξαιρετικά περιοριστικές ερμηνείες της τουρκικής συμπεριφοράς, χωρίς να λαμβάνουμε υπόψη την ευρύτερη γεωπολιτική ανάγνωση για το τί είναι η “Παγκόσμια Νήσος”.

Έτσι, συνεχίζεται το παραμύθι ότι όλα αυτά γίνονται για εσωτερική κατανάλωση, ενώ αποκλειστικός υπεύθυνος εμφανίζεται ο “*παρανοϊκός*” Ερντογάν. Ο γράφων επανειλημμένως έχει εκφράσει την άποψη ότι η πειρατική πολιτική του εκφράζει την Τουρκία και προκύπτει ως αποτέλεσμα της μετάλλαξης του διεθνούς συστήματος και του ρόλου της Τουρκίας μέσα σε αυτό.

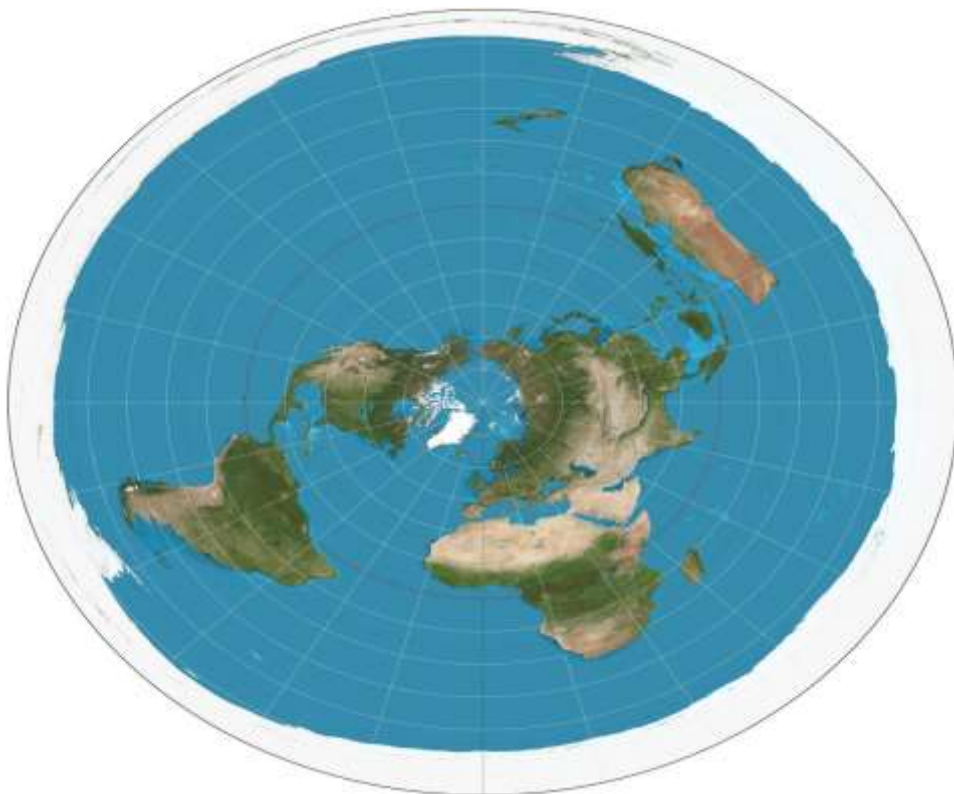
Το διεθνές σύστημα βρίσκεται σε μια διαδικασία μετατροπής του σε πολυπολικό, χωρίς όμως να έχει ακόμη αποκρυσταλλωθεί, με την Τουρκία να διεκδικεί μια θέση μεσαίας ευρασιατικής δύναμης σε αυτό. Για να το επιτύχει, πρέπει να κινηθεί γρήγορα και αποφασιστικά για να πλασαριστεί σε καλή θέση, πριν το σύστημα σταθεροποιηθεί. Επίσης, εκμεταλλεύεται την επισφαλή θέση ισορροπίας που έχει επιτύχει μεταξύ Ρωσίας και ΗΠΑ, αδρανοποιώντας τον παρεμβατισμό της μίας με την απειλή της δραστηκής ενίσχυσης των σχέσεων της με την άλλη. Την διευκολύνει,

μάλιστα, η μεταβατική φάση στην οποία βρίσκεται η αμερικανική εξωτερική πολιτική.

Ωστόσο, αυτή η ανάγνωση είναι επίσης περιοριστική. Για να κατανοήσουμε πληρέστερα τους παράγοντες που ωθούν την Τουρκία να επιδεικνύει μια τόσο επιθετικά αναθεωρητική πολιτική έναντι του περιγύρου της, πρέπει να προσδιορίσουμε το γεωπολιτικό κέρδος που επιδιώκει. Έτσι θα κατανοήσουμε τη γεωπολιτική λειτουργία της Ανατολικής Μεσογείου, όπου επιχειρεί να κυριαρχήσει η Τουρκία. Και για να αντιληφθούμε τον ρόλο και τη λειτουργία της Ανατολικής Μεσογείου πρέπει να δούμε τη μεγάλη, την παγκόσμια εικόνα.

Η τήξη των αρκτικών πάγων

Θα ξεκινήσουμε από ένα σημείο που φαντάζει μακρινό και άσχετο με τη Μεσόγειο, τον Αρκτικό. Μετά τη διαρκή μείωση του στρώματος των αρκτικών πάγων, προκύπτει το ενδεχόμενο σε μερικά χρόνια ο Αρκτικός να ενταχθεί πλήρως στο διεθνές σύστημα θαλάσσιων μεταφορών. Με απλά λόγια, αυτό σημαίνει ότι οι εγγύς θάλασσες γύρω από την Ευρασία ενδέχεται να ενοποιηθούν σε μια αδιάρητη ζώνη, διαμορφώνοντας ένα είδος δακτυλίου ταχείας κυκλοφορίας στην ευρασιατική περιφέρεια, περιορίζοντας τον ρόλο των ανοικτών ωκεάνιων θαλάσσιων διαδρομών, δηλαδή τον προνομιακό χώρο κυριαρχίας των ΗΠΑ.

Ταυτοχρόνως, μια σειρά από νέες πολεμικές τεχνολογίες και μεθοδολογίες, οι οποίες αναπτύχθηκαν καταρχάς από την Κίνα και εν συνεχεία και από άλλα ευρασιατικά κράτη, αμφισβητούν την πρωτοκαθεδρία της αμερικανικής αεροναυτικής ισχύος ακριβώς σε αυτήν τη ζώνη των εγγύς υδάτων στην ευρασιατική περιφέρεια. Δημιουργείται, δηλαδή, μια ζώνη ασαφούς κυριαρχίας μεταξύ της ευρασιατικής χερσαίας μάζας, όπου κυριαρχούν οι μεγάλες ευρασιατικές δυνάμεις, με προεξάρχουσες την Κίνα και τη Ρωσία, και των ανοιχτών ωκεάνιων εκτάσεων, που παραμένουν ο προνομιακός χώρος κυριαρχίας της μεγάλης ναυτικής δύναμης του πλανήτη, των ΗΠΑ.

Ταυτοχρόνως, η OBOR (One Belt One Road) της Κίνας, ο περιβόητος “Νέος Δρόμος του Μεταξιού”, μετασηματίζει το “βαθύ εσωτερικό” της Ευρασίας σε ένα εσωτερικό αίθριο, το οποίο τείνει να ενοποιηθεί με ένα νέο, ανοιχτό στη ναυσιπλοΐα, “αποψυγμένο” Αρκτικό. Μάλιστα, εδώ και λίγο καιρό φαίνεται πως προωθείται μια προέκταση της OBOR προς τον απώτατο Βορρά, που αναφέρεται ως Polar Silk Road ή Ice Silk Road.

Η “Παγκόσμια Νήσος”

Δημιουργείται, λοιπόν, ένα καινοφανές ανθρωπογεωγραφικό μέγεθος στην περιφέρεια, αλλά και στο εσωτερικό της Ευρασίας. Αυτό ωθεί την Κίνα και τη Ρωσία, αλλά και τις χώρες της Κεντρικής Ασίας, σε μια πορεία τοποθέτησής τους σε ένα ενιαίο γεωπολιτικό σχήμα, στο οποίο εισέρχονται σταδιακά και άλλες χώρες, με σημαντικότερη εξ αυτών το Ιράν.

Προκύπτει, λοιπόν, μια πολυδιάστατη τάση γεωπολιτικής συσπείρωσης της Ευρασίας, που δημιουργεί το πρόπλασμα μιας πανευρασιατικής γεωπολιτικής οντότητας. Εμφανίζεται έτσι το πρόπλασμα ενός νέου διπολικού διεθνούς συστήματος. Από τη μία θα υπάρξει ένα χαλαρό αλλά διακριτό πανευρασιατικό σχήμα. Από την άλλη η μεγάλη ναυτική δύναμη του πλανήτη, οι ΗΠΑ, με τα μεγάλα νησιωτικά συμπλέγματα στην περιφέρεια της Ευρασίας και το “προγεφύρωμα” της Ευρώπης στην ευρασιατική χερσαία μάζα.

Και αυτά τα δύο δυνάμει υπερσυστήματα έρχονται σε επαφή σε ένα κρίσιμο, ασταθές και εξαιρετικά δυναμικό σημείο, την Ανατολική Μεσόγειο. Με δύο λόγια, θα μπορούσαμε να πούμε ότι η Ανατολική Μεσόγειος είναι ένας χώρος που μπορεί να διαχωρίσει το ευρασιατικό σύστημα σε δύο κομμάτια. Στο πλαίσιο μιας ευρύτερης γεωπολιτικής ανάγνωσης, σε έναν πλανήτη όπου ο Αρκτικός θα έχει ενταχθεί στο παγκόσμιο δίκτυο θαλάσσιων επικοινωνιών, δεν αυτονομείται μόνο η

Ευρασία από τις ανοικτές ωκεάνιες εκτάσεις, αλλά ολόκληρη η “Παγκόσμια Νήσος”.

Κατά την κλασική ορολογία του θεμελιωτή της αγγλοσαξονικής γεωπολιτικής σκέψης Sir Halford Mackinder, πρόκειται για το σύμπλεγμα Ευρασίας-Αφρικής. Και μια απλή ματιά σε έναν χάρτη αρκεί να μας δείξει ότι το σύμπλεγμα αυτό έχει ένα κεντρικό σημείο, την Ανατολική Μεσόγειο. Με άλλα λόγια, ενδέχεται στο μεταλλαγμένο διεθνές σύστημα του μέλλοντος, η Ανατολική Μεσόγειος να αποτελεί ένα από τα πιο σημαντικά κέντρα του. Κατά συνέπεια, μπορούμε να πούμε, παραφράζοντας τον Mackinder, ότι αυτός που θα κυριαρχεί στην Ανατολική Μεσόγειο θα έχει ρυθμιστικό ρόλο σε ολόκληρο το διεθνές σύστημα.

Ο τουρκικός στόχος

Κι αυτόν ακριβώς τον ρόλο φαίνεται πως διεκδικεί για τον εαυτό της η Τουρκία, που φιλοδοξεί να εξελιχθεί στην κυρίαρχη δύναμη της Ανατολικής Μεσογείου και συνακόλουθα σε μια από τις πιο σημαντικές ρυθμιστικές δυνάμεις του διεθνούς συστήματος. Γι’ αυτό, λοιπόν, ενδέχεται να λειτουργεί με τόσο ασύδοτο, πειρατικό και ριποκίνδυνο τρόπο. Όχι γιατί είναι μεγαλομανής ο Ερντογάν, ούτε για να εξωτερικεύσει την εσωτερική της κρίση η Τουρκία. Απλά, γιατί είναι πολύ μεγάλο το διακύβευμα. Κι αυτό χωρίς να έχουμε αναφερθεί καθόλου στον επίσης πολύ μεγάλο ρόλο των ενεργειακών κοιτασμάτων της Ανατολικής Μεσογείου, που είναι μια άλλη ιστορία.

Βέβαια, η παραπάνω προσέγγιση είναι εξ αντικειμένου πολύ γενική, επιφανειακή και σε μεγάλο βαθμό επισφαλής. Ωστόσο, φαίνεται πλέον ξεκάθαρα ότι το διεθνές σύστημα βρίσκεται σε μια φάση δραστηκής μετάλλαξης. Στο μέλλον, η Ανατολική Μεσόγειος ενδέχεται να έχει σημαντικότερο ρόλο σε αυτό το σύστημα από τον ήδη σημαντικό που έχει σήμερα.

Η Τουρκία επιδιώκει να εξελιχθεί στην κυρίαρχη δύναμη της περιοχής, ώστε να βελτιώσει τις πιθανότητές της να λειτουργήσει ως μια από τις σημαντικές ευρασιατικές δυνάμεις του μέλλοντος. Τώρα, αν θα της βγει όλη αυτή η ριποκίνδυνη κίνηση, είναι μια άλλη ιστορία. Όπως άλλη ιστορία είναι το τί μπορεί να κάνει η Ελλάδα, η οποία επίσης μπορεί να εκμεταλλευτεί τις ευκαιρίες που προσφέρονται, όχι βέβαια με τον τρόπο της Τουρκίας, αλλά με πιο σύνθετες επιλογές. Κι αυτό, όμως, είναι μια άλλη ιστορία.